

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №98
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«22» қыркүйекке 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «21» қыркүйек күні 21 сағаттан «22» қыркүйек күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 21.09.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Смагулова С.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «22» қыркүйекке
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (2,0-7,0 мм) жауады, найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 16-21 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 10-15 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (2,0-5,0 мм) жауады, найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 15-20 градус жылы.
Теріскей Алатау	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (2,0-5,0 мм) жауады, найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 18-23 градус жылы.
Жетісу Алатау	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (0,9-5,0 мм) жауады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 2-7, күндіз 10-15 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (түнде 0,0-0,9 мм, күндіз 1,0-3,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 21-26 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Кей жерлерде жаңбыр (түнде 0,0-0,9 мм, күндіз 1,0-3,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 21-26 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 18-23 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 23-28 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан, күші 7-12, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 19-24, күндіз 30-35 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 22-27 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстіктен, солтүстік-батыстан 9-14, кей жерлерде 15-18 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, кей жерлерде 13 жылы, күндіз 25-30 жылы.
Қазақстандық Алтай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстіктен, солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8 жылы, кей жерлерде топырақ бетінде 1 градус үсік, күндіз 23-28, кей жерлерде 18 жылы.

2022 жылғы 21 қыркүйектегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды: Кіші Алматы өзені – Мыңжылқы, Құмбел өзені сағасында, Проходная өзені сағасында орналасқан ГБ-де 1 см-ге; Кіші Алматы – Медеу ГБ-де 5 см-ге; Есік өзені – Есік ГБ-де 2 см-ге. Үлкен Алматы көлінің су деңгейі 1 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 9°C-дан 17°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4337 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел қауіпті маусымның аяқталуы жақындап келеді, бұл кезде жаңбыр генезисті сел түзілу ықтималдығы өте жоғары. Сел-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық, антропогендік және басқалар болып табылады. Қарқынды ұзақ сұйық жауын-шашынның ықтималдығы төмендейді, бірақ сіз мұны есте сақтауымыз керек жергілікті аймақтағы

қарқындылық пен жаңбыр қабатының ауытқулары табиғатқа тән.

Мысалы, 2021 жылдың мамыр айында Шарын каньонында (жоғарғы сурет) ауа-райының күрт өзгеруі нәтижесінде сел пайда болып, болжам мүмкін болмаған кезде адамдар қайтыс болды.

Дәл осылай адам факторы да қауіпті болуы мүмкін. Осылайша, сол Шымбұлақ өзенінің арнасында шамамен 70 жыл бұрын селдің дамуын төмендету мақсатында бөгеттер салынды (сол жақ төменгі сурет) және 2013 жылы Талғар асуының астында пайда болған селмен (оң жақ төменгі сурет) қирады.

Сель тау шаңғысы трассасында, онда топырақтың беткі қабаты бұзылған, жаңбыр жауған кезде пайда болды.

Қыс жақындап келеді, және онымен бірге мұз араласқан сулық селдердің пайда болу ықтималдығы бар. Бұл туралы біз келесі жолы айтамыз.

Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "21" қыркүйекке

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лайлылық
				Макс. 20.09	Мин. 21.09	08 ч. 21.09	День 20.09	Ночь 21.09	Ср. 20.09	08 ч. 21.09	Ср. 20.09	Макс. 20.09	08 ч. 21.09		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	12.2	3.7										*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			9.0			261	260	0.34	0.53	0.25	+1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			8.0			605	605	0.41	0.41	0.41	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	18.8	10.8										*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			13.0			266	265	1.71	1.75	1.66	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			13.0			99	101				+5	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			17.0			47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			13.0			185	184	1.19	1.29	1.08	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			14.0			244	244				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			10.0			306	306	1.11	1.11	1.11	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			20.0			266	266				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			11.0			72	72				+1	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			15.0			272	271	1.31	1.45	1.27	+1	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			14.0			207	207	0.65	0.65	0.65	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			16.0			277	277	3.99	3.99	3.99	0	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			12.0			88	87	0.18	0.18	0.16	-1	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			14.0			193	194				+2	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			14.0			298	297				-1	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	15.8	7.4				951	952				+1	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«22» қыркүйекке 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Үзіліссіз маусымдық қар сызығы жоқ. Мұздықтардың еруі жалғасуда. Топырақтың ылғалдануы критериалды мәннен төмен. Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (2,0-7,0 мм) жауады, найзағай күтіледі. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
	Күнгей Алатауы	Мұздықтардың еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (2,0-5,0 мм) жауады, найзағай күтіледі. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтардың еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (0,9-5,0 мм) жауады. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтардың еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (түнде 0,0-0,9 мм, күндіз 1,0-3,0 мм), найзағай болады. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтардың еруі жалғасуда. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	